

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת וישלח

"מִחֲזִיק בְּאֶזְנֵי כָּלֵב"

במה להתערב בעולם הזה - ובמה לא להתערב

א' - אוזני הכלב - 1 | ב' - אוזני ההיסטוריה - 4 | ג' - אוזניה של אמריקה - 6

הגדולה שבמשלי שלמה המלך - המשל נותן לנו ציור, ומפיח חיים ביסוד הנלמד.

לימוד המשל

כפי שנאמר כאן בעבר, כאשר אנו לומדים את ספר משלי, צריך לדעת לנצל גם את המוסר-השכל של המשל עצמו. נכון שהמשל אינו החלק החשוב ביותר, אבל גם בו קיים ערך עצום, והוא נועד בכדי שאנחנו נעשה בו שימוש. למען האמת, אילו לא למדנו את ספר משלי אלא בשביל המשל שבו - דיינו. גם מי שלא יחקור אחר משמעות דבריו של שלמה, הרי שהמשל בעצמו הינו לימוד בעל ערך.

אל לנו לזלזל בזה; יתכן ויום אחד המידע הזה יבוא לידי שימוש, כי אין לדעת מתי תעמוד בפני מצב בזה. יתכן מאוד ובמהלך הליכה חסרת-דאגה במורד הרחוב, יופיע כלב מפחיד, שיתקרב אליך ויתחיל לנבוח, ואתה תיבהל ותחשוב לעצמך: "מה יהיה? הוא עלול לנשוך אותי!" ולפעמים זה קורה! אני פעם ננשכתי ברגלי על ידי כלב גדול שהיה שייך לשכני הגוי, בשכונת מזרח פלטבוש.

עומד אפוא הכלב ונבוח לעומתך, אתה מתוח ומפוחד, ואתה שוקל לתפוס את אוזניו כדי להרחיק מעליך את שיניו החדות.

"לא! אל תעשה את זה!" אומר משלי. תחשוב על רעיון אחר, אבל אל תתפוס באוזניו, שכן זהו מעשה בלתי אחראי בעליל, מעשה שאתה עוד תתחרט

א' - אוזני הכלב

להיזהר מהכלב

נפתח עם פסוק בספר משלי (כו, יז): "מִחֲזִיק בְּאֶזְנֵי כָּלֵב, עֹבֵר מִתְעַבֵּר עַל רִיב לֹא לוֹ". שלמה המלך מזהיר אותנו לבל נתערב בריב לא לנו; וכדי לעורר את הלומד ולגרות את מחשבתו, הוא המחיש עבורנו בצבעים חיים את הסכנה הכרוכה במעשה זה. האיש הזה לא סתם מחזיק במחלוקת שאין לו קשר אליה - אלא הוא מחזיק באוזניו של כלב אימתני.

הו, זה כבר סיפור אחר! לתפוס באוזניו של כלב שמפחיד אותך? זהו מעשה די טיפשי; זוהי החלטה שאתה עתיד להתחרט עליה, כי כעת אתה תקוע. אמנם לרגע קט נראה שמצאת פתרון למצב, שכן כעת אתה נמצא מחוץ לטווח שיניו, אבל עכשיו אתה נמצא בדילמה. הכלב כועס מאוד - כלבים לא אוהבים כשתופסים להם את האוזניים - ואם תשחרר את אחיזתך, ככל הנראה תגיע הנשיכה שמפניה כל כך חששת. אבל מצד שני - אתה הרי לא יכול לעמוד כאן לעד, ובמוקדם או במאוחר תאלץ לעזוב את אוזניו. אתה תקוע. קשה להמשיך ולהחזיק באוזניו, אבל עדיין, לעזוב אותם היא אופציה עוד יותר גרועה. זהו הציור ששלמה המלך רוצה שנתבונן בו, במקרה ואי פעם שקלנו להתערב בוויכוח שאינו שייך אלינו. הוא רוצה שנבין שלא רק שאנחנו 'דוחפים את האף', אלא שהאף שלנו עתיד להינשך. ולא נשיכה קטנה בלבד, אלא נשיכה של כלב אימתני. זוהי התועלת

עליו. זה לא פתרון, כי אחרי שתעשה כן, אתה תהיה תקוע.

לימוד הנמשל

אך עם כל חשיבותו של המידע הזה, צריך לזכור שאחרי הכל מדובר במשל. שלמה המלך מנסה ללמד אותנו כאן משהו מעבר לכך. עלינו לשוב ולעייין בפסוק, והפעם נעייין גם בחלקו השני: "מִחֲזִיק בְּאָזְנֵי כָּלֵב, עֹבֵר מִתְּעַבֵּר עַל רִיב לֹא לוֹ".

נניח ואתה פוסע בשדרות 'אושען פארקווי', עסוק בענייניך, ואתה רואה שני פרחחים גויים מתקוטטים ביניהם ברחוב. אתה אינך אלא עובר אורח תמים, והמריבה שלהם כלל אינה קשורה אליך; אלא שאתה רוצה להיות גיבור גדול ולהצטייר כמשכין-שלום, ולכן אתה דוחק את עצמך ביניהם ומכריז: "חברים, נא לא לריב. למה שלא נתנהג כמו מבוגרים?" כעת כבר שניהם מתנפלים עליך...

מה זה עניינך? שני פרחחים מתקוטטים ביניהם? שיפליאו את מכותיהם זה בזה - אנחנו מאחלים לשניהם ברכה והצלחה! זהו 'ריב לא לו', אל תהיה טיפש ותחזיק באוזניו של הכלב הזה, אל תסתבך במריבה לא לך.

מתי כן ומתי לא

אכן, צריך לדון בכל מקרה לגופו, ולדעת מתי כן ומתי לא ליישם את הכלל הזה. אם אתה נמצא במעמד סמכותי, ויש לך את היכולת להשכין שלום ביניהם, זה טוב מאוד. כשהילדים רבים, בהחלט צריך להתערב. ילדים צריכים ללמוד כיצד להסתדר אחד עם השני. נכון שילדים תמיד רבים, אבל בכל זאת צריך להמשיך ולהתערב תמיד. דברו איתם על גודל ענין השלום; הסבירו להם ש"הִיָּה מֵה טוֹב וְיִמָּה נְעִים" - אין דבר יפה יותר בעיני השי"ת מאשר "שְׁבֹת אֲחֵים גַּם יָמִיד".

הורים חייבים להתערב במריבות הללו, כי הבית הוא המקום שבו אנחנו מחנכים את ילדינו לחיים. אם תחנכו אותם להסתדר בתוך הבית, הרי שבשלב מאוחר יותר בחיים הם ידעו איך להסתדר עם האשה, המחותרים, השותפים לעסק, המעסיקים, ועם כל מי שעמו הם באים במגע. מוכרחים אפוא לדבר ולדבר ולדבר - וסוף כל סוף משהו יכנס לראש הקטן

שלהם. "חיים, עליך לאהוב את אחיך". זה נשמע לו כמו בדיחה - שהוא יאהב את אחיו? הוא מעדיף לתת לו סטירה! אבל המשיכו להתערב, המשיכו לשוחח עם ילדיכם תמיד על שלום ועל אחדות בין האחים. כעבור זמן מה זה יחדור פנימה; זה נכנס.

וגם כלפי אנשים מבוגרים, אם יש לך את היכולת לשפוך מים על המצב ולהרגיע את הניצים, הרי ש"הבאת שלום בין אדם לחבירו" היא מצוה. מצוה גדולה היא להשכין שלום בין אנשים. נניח ובשכונתך ישנם שני אנשים שמתקוטטים ביניהם - בין אם מדובר בבני זוג, שכנים, או שנים ממתפללי בית הכנסת; אם אתה יודע להשכין שלום, ויש לך מידה מסוימת של סמכות - קדימה, עזור להם. אבל אחרת - תתרחק! ומה שלא יהיה - היזהר שלא להתערב בכך שתנקוט עמדה במריבה.

להציל עשוק מיד עושקו

ויש פעמים שבהם אדם רשע עושה עוול כלפי אדם חף מפשע, ואתה היחיד שיכול לעזור לו. לדוגמא, אתה הולך ברחוב ומבחין בפושע המנסה לשדוד אדם חף מפשע. אם אין מי שיסייע לו ואתה חמוש היטב, כגון שיש ברשותך סכין או שאתה מאומן באומנות הלחימה, ואתה בטוח לחלוטין שאתה מסוגל להציל את העשוק מיד עושקו, יתכן שאז אתה מחויב לפעול.

אבל הפסוק במשלי אינו מדבר על מצבים הדורשים את התערבותך. מדובר בשני אנשים המתווכחים ביניהם, ואף אחד מהצדדים אינו צודק לחלוטין - וככה זה בדרך כלל כשמדובר בוויכוח. במקרה כזה, מוטב שתמשיך הלאה בדרכך ולא תתערב במה שלא קשור אליך. זוהי עצתו של שלמה המלך: "אל תחזיק באוזני המריבה הזו!" כי ברגע שאתה מסובך במריבה, ברגע שנקטת בעמדה, אתה קונה לעצמך אויב בלתי רצוי. וברגע שהחזקת באוזניו של האויב הזה, כבר אין לך אפשרות לשחרר את אחיזתך.

שחרר את האחיזה!

למען האמת, גם במקרה שנדמה לך שאתה כבר מעורב, צריך לדעת איך לא להחזיק באוזניים. האדם יכול לחנך את עצמו להסתובב ולהתעלם, במקום להחזיק באוזניים. צריך לדעת כיצד להתנהג כמו עובר אורח, ולהמשיך הלאה.

והשוטר אמר לו: "ראה איזה בר-מזל אתה. הרב הזה רוצה לחיות איתך בשלום". ובכך הסתיימה התקרית. מאז ועד היום, כשאני עובר ברחוב הזה, החבורה הזו עדיין נמצאת שם, אבל הכל עובר בשקט. שוה לחיות בשלום עם שכנינו הנוכרים.

כמובן שזה לא אומר שאיננו צריכים לעמוד על זכויותינו. יש דרכים טובות לעשות זאת, דרכים חכמות ואפילו דרכים תקיפות. אמרתי "תקיפות" ואני מתכוון לכך במלוא מובן המילה, אבל אסור לנהוג בפזיזות. נדרשת לכך עצת החכמים. כי מבין מכלול השיקולים, אחד החשובים שבהם הוא, לא להחזיק באוזני הכלב.

כלב מבית

עצה זו נוגעת גם להתנהלותם של בעל ואשה החיים יחד בבית אחד. קרה משהו? מישהו אמר משהו שלא צריך היה להיאמר? אל תחזיקו באוזניים הללו. המשיכו הלאה! לא משנה מה היה, אסור ששגרת חיי הנישואין תיקטע. על האשה להמשיך תמיד לבשל ארוחות; אסור לה לפתוח בשביתה - ויהי מה! גם אם היא 'מתפוצצת' מזעם, היא צריכה להמשיך לעמוד על יד הגז ולבשל את הארוחות כמימים ימימה. אם היא תימנע - ולו במעט - ממטלותיה, בזה היא מחזיקה באוזני כלב, באוזני המריבה - ויהיה לה קשה להשתחרר ממנה.

ולבעל מצידו אסור אף פעם לסרב, בעקבות תחושת כעס כזו או אחרת, לתת לאשתו כסף. אסור לו להכריז: "השבוע איני נותן לך כסף". בין אם מדובר בהוצאות השוטפות ובין אם מדובר בהוצאה מיוחדת שעבורה היא זקוקה לכסף - השגרה חייבת להמשיך הלאה, ללא שתיקטע. אל לו לאדם להחזיק באוזני הכלב ולהפריע לשגרת חיי הנישואין.

זוהי אזהרתו הגדולה של שלמה המלך! בכל תחום מתחומי החיים - אל תחזיקו באוזני כלב, כי זה רק יסבך אתכם יותר ויותר. מי שישמע לאזהרה זו - ימנע מעצמו צרות רבות.

פעם עשיתי את דרכי הביתה מבית הכנסת - היה זה לפני למעלה מעשור - יחד עם קבוצה של יהודים, וחלפנו על פני חבורה של גויים שעמדה ברחוב. החבורה הזו תמיד עמדה שם, אבל הפעם החליט אחד מהם לפתוח בקטטה עם אחד היהודים שהלכו עמי. אלא שהגוי בחר באדם הלא נכון, כי האיש הזה היה יהודי חזק. הענין התפתח לכדי תגרה של ממש שפרצה באמצע הרחוב.

ואז החלו להגיע ניידות המשטרה - לפחות חמש עשרה במספר, ללא גוזמא! יללת הסירנות נשמעה בכל רחבי השכונה. ואז ניגש אלי הקצין ושאל אותי האם אנחנו מעוניינים למצות עמו את ההליכים.

חשבתי על הפסוק שאותו למדנו כאן, ושקלתי את האפשרויות העומדות לפני; ואמרתי לשוטר שאיני מעוניין. ואז ניגשתי לאזור שבו עמדו הגויים, ואמרתי בקול רם: "אנחנו מעוניינים להיות חברים של האנשים הללו". דיברתי בקול רם על מנת שכולם ישמעו. "שחררו אותנו", אמרתי, "אנחנו בסדר איתם".

שלום עם הבריונים

אנשים שוכחים מהענין של "דרכי שלום" שאותו ציוו עלינו חכמים. מצווים אנו לחיות בשלום עם הגויים; אנחנו מעוניינים לחיות בשלום עם הלבנים והשחורים והסינים והאירים. וגם אם לפעמים הם זורקים מילה פה ושם, גם אם הם עושים בעיות, צריך להיזהר שלא להחזיק באוזני הכלב. עלינו ללמוד לבלוע את העלבון וללכת הביתה. כי אחרת - מה יקרה? הרי בית המשפט לא יהיה לנו כל כך לעזר. וגם אם תזכה במשפט, הצד השני עלול לחזור ולגרום לבעיות עוד יותר גדולות. אסור ליהודי 'להחזיר' לגוי - כי בזה הוא מחזיק באוזני הכלב.

האמת היא, שהשוטר הוא לא כל כך שמח. עד שהוא כבר הצליח לתפוס את הבריון הזה - השוטר הצעיר חיפש לכל הפחות מעצר אחד שייזקק לזכותו, ופה היתה לו הזדמנות. לא זו בלבד, אלא שמדובר היה בנער לבן. כשמדובר בלבן, זהו מעצר אידיאלי; האחרים - פחות.

אבל אני עשיתי מזה עסק גדול. אמרתי: "אנחנו מעוניינים לחיות בשלום עם הבחורים הללו. אל תגעו בו לרעה".

ב' - אוזני ההיסטוריה

וישלח יעקב

והנה, בלומדינו את דברי חכמינו ז"ל, מוצאים אנו שהם יישמו את העצה הזו לא רק ברמת הפרט אלא אף ברמת הכלל - כך מבואר במדרש בפרשתינו.

"וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מִלְאָכִים לְפָנָיו אֶל עֵשָׂו אָחִיו אֲרָצָה יַעֲרִיר שְׂדֵה אֶדֹם" (בראשית לב, ד) - הבה נבין לרגע את המצב לאשורו. יעקב היה בדרכו חזרה לביתו, לאחר היעדרות ממושכת. הוא עזב את המקום שנים רבות קודם לכן, לאור כך שעשו איים על חייו לאחר שהוא הפסיד את הברכות, וכעת יעקב חזר סוף סוף לארץ כנען על מנת להשתקע בה. אלא שהוא מודאג, שכן עשו הבטיח להורגו, וכעת הוא חוזר למקום שבו החלו כל הבעיות.

יעקב שקל אפוא את המצב, וקיבל החלטה: עוד לפני שהוא יכנס לארץ, הוא ישלח שליחים לפייס את אחיו. אמנם עשו כבר לא היה בארץ כנען, שכן הוא עבר להתגורר בארץ שעיר השכנה, אבל כדי למנוע מראש כל בעיות, יעקב שלח שגרירי שלום לארץ שעיר, מקום מגורי אחיו. הוא שלח עמם מתנות עשירות, ופקד עליהם לדבר אל עשו דברי פיוסין. יעקב ויידא שהם ידברו בשמו בנימה של הכנעה.

תגובתו של עשו

ומה אירע? התורה מספרת לנו שיעקב שמע שעשו קיבל את מנחתו, וכעת הוא מגיע לארץ כנען על מנת לפגוש אותו. אלא שפניו אינן מיועדות לשלום; הוא מגיע בלוויית ארבע מאות איש. אדם שמתכוון לערוך קבלת פנים חגיגית - אינו נוהג להביא עמו ארבע מאות איש. ואכן, "וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֵר לוֹ" (לב, ח) - יעקב ידע שהוא נמצא כעת בצרות גדולות ורציניות. הוא חשש "פֶּן יָבֹא וְהִפְנִי אִם עַל בְּנָיִם" (שם יב). הוא היה מוטרד מאוד מהמצב שאליו הוא סיבך את עצמו.

הסכיתו ושמעו אפוא מה אומרים חז"ל (בראשית רבה עה, ג) בענין זה. המדרש מייחס את הפסוק במשלי שבו אנו עוסקים, ליעקב אבינו - "מִקְזִיק בְּאֲזְנֵי כָּלֵב, עֹבֵר מִתְעַבֵּר עַל רֵיב לֹא לוֹ", וממשיל

את הדבר לסיפור הבא. הולך לו אדם בדרך, והנה הוא רואה שבפרשת הדרכים ישן לו "ארכי לסטים" - שודד חמוש, והוא מתחיל להתחבט בינו לבין עצמו: "האם כדאי לי לנסות לעבור? אבל מה יקרה אם השודד יתעורר וישדוד אותי?" וכאן מקבל מיודענו החלטה: "נראה לי שאקיץ אותו משנתו ואציע לו מתנה. אכניע את עצמי בפניו, וכך אמצא חן בעיניו".

וממחשבה למעשה - האיש מעיר את הלסטים, ומתחיל להתיידד עמו, תוך שהוא מנסה להוכיח לו עד כמה הוא נכנע בפניו וכי הוא אינו מחפש צרות.

אבל ברגע שהשודד התעורר, לא מעניינים אותו ידידים וגם לא הכנעה. מה שמעניין אותו יותר מכל הוא חבילתו של האיש, כספו, ואולי גם חייו. שולף אפוא השודד את חרבו, ואומר: "רוב תודות לך על כך שהקצת אותי משנתי; כעת אתה נמצא בידאי" ועכשיו האיש הזה בצרות גדולות.

אל תעירו ואל תעוררו

זה נקרא להחזיק באוזני הכלב. הלא יכולת לחלוף על פניו מבלי להתערב! חז"ל מגנים אפוא את יעקב על כך. כמובן וכמובן שיעקב אבינו עשה את מה שעשה מתוך שיקול דעת, ואין ספק שהוא שקל היטב את כל הצדדים, אבל פסק דינם של חכמינו הוא, שהאירוע הזה צריך לשמש עבורנו מוסר-השכל נצחי, כדוגמא למה שקורה למי שמחזיק באוזני הכלב כשהוא לא היה צריך לעשות כן. יעקב יכול היה ללכת הישר לארץ כנען, ובכך האירוע כולו היה נחסך.

והנה, כולנו מכירים את הכלל הידוע ש"מעשה אבות סימן לבנים", המתייחס לאירועים שאירעו לאבותינו - אברהם, יצחק ויעקב. אלא שאני רוצה להסביר את הכלל הזה, כדי שמי ששמע עליו - גם יבין אותו.

יש לדעת שנבואתם של אבותינו הקדושים היתה מהמדרגות הגבוהות ביותר שבמדרגות הנבואה. אמנם משה רבינו היה במדרגה הגבוהה מכולם, שכן הוא דיבר עם הקב"ה פנים אל פנים, אבל הרמב"ם אומר שהאבות התייחדו בנבואתם על פני שאר הנביאים.

כי על אף שלעתים האבות ניבאו על העתיד באמצעות מילים - כגון נבואתו של יעקב בפרשת ויחי וכדומה - הרי שעיקר צורת נבואתם לא התגלתה

והנה, מאז ומעולם המתינו הרומאים להזדמנות מעין זו - לקבל דריסת רגל בארץ ישראל, והם קיבלו את ההצעה. הסנאט הרומי אישר את ההסכם, והברית קמה והיתה. הוסכם על ברית הגנה הדדית, הקובעת שמי שיתקוף את היהודים, ייחשב כמי שתקף את הרומאים, וכן להפך - היהודים מתחייבים לעמוד לצידם של הרומאים אם אי מי יתקוף אותם. זוהי הברית שנכרתה, והיא נחרטה ברומי על גבי טבליות נחושת.

אולם בפועל, הרומאים לא סייעו ליהודים כלל וכלל. עברו שנים על גבי שנים, המלחמות המשיכו, אבל שום סיוע לא הגיע מכיוון רומי, והחשמונאים נאלצו ללחום את מלחמותיהם לבד. זהו סיפורו של חנוכה, כיצד הקב"ה רב את ריבם ודן את דינם, עד שלבסוף הצליחו להשיג עצמאות מוחלטת. אבל הדבר לא הגיע כתוצאה מסיוע רומי. כאמור, הרומאים מעולם לא נקפו אצבע כדי לעזור ליהודים.

הצרה הרומאית

אבל זה לא היה סוף הסיפור. אותה שליחת שליחים לרומי היתה בעלת השלכות מרחיקות לכת, שכן כעת הרומאים כבר היו 'מחותנים' - בלתי רצויים - שלנו. רומי כבר ראתה בארץ יהודה בעל-ברית שכבול אליהם, ואם עד לאותה העת לא היה להם כל מגע עם אזור הים התיכון שבו התגוררו היהודים, הרי שכעת הם כבר היו בעלי ברית - והם לא עצרו שמה.

הסיפור כולו הוא ארוך מכדי לספרו כעת, אבל הסוף היה, שרומי כבשה את הארץ, וארץ יהודה הפכה לפרובינציה רומית. הרומאים לחצו את היהודים במידה כל כך רבה, עד שאלו נדחקו לפעול מתוך יאוש; ואז הגיעה המלחמה, והרומאים השמידו מיליון ומאתיים אלף יהודים, וזאת בנוסף למאה אלף שבויים שנמכרו לעבדים. הם שרפו את בית המקדש וריסקו את האומה היהודית. ואם נבקש להתחקות אחר שורשם של אירועים אלו, ניתן לראות ולהצביע כיצד כולם השתלשלו, שלב אחרי שלב, מאותה משלחת ראשונה שנשלחה לרומי.

כך אומרים רבותינו. הרמב"ן על הפסוק **וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מְלָאָכִים** מביא את כל הנושא הזה, וכותב שהכל התחיל כאשר יעקב שלח שליחים לעשו - זה

באמצעות דבריהם אלא באמצעות מעשיהם וחייהם. הם היו כל כך גדולים, כל כך קרובים אל ה', שלא רק שהם ניבאו את העתידות באופן מודע, אלא שגם **מעשיהם** היו נבואה. במידה מסוימת, הקב"ה גרם לכך שמעשיהם יישלטו, והוא עיצב את תולדות חייהם - כל פרט ופרט מהם - כך שכל מעשה שעשו האבות, יהווה סימן לבנים.

הסימן של יעקב

נמצא שכאשר יעקב עורר את עשו והחזיק באוזני הכלב, הוי אומר - כאשר שלח אליו את המנחה, וכעת נוכח לדעת שעשו בא לקראתו, מה שגרם ליעקב להתחרט על מה שעשה, גם זה היה סימן על העתיד. לא רק סימן על מה שיארע בעתיד - על אף שזה אכן קרה בעתיד, שוב ושוב, וכפי שנראה מיד - אך זה נועד גם כסימן למה שעלול לקרות, אבל מצד שני יכול להימנע, אם עם ישראל ילמד ויבין את הסימן.

מה ארע בעתיד? היו פעמים שעם ישראל נהג ברשלנות והחזיק באוזני הכלב. כל יהודי שיוודע קצת על ההיסטוריה של בני עמו, יודע שאת חורבן בית המקדש אנו חבים לרומאים. הרומאים היו המשחיתים ששרפו את בית ה' והיגלו אותנו לבין האומות.

ונשאלת השאלה: מה מצאו בנו הרומאים? הלא אנחנו היינו אומה באסיה המזרחית ואילו רומי שכנה בכלל באירופה. כיצד השיגו הרומאים שליטה על האומה היהודית? התשובה לכך היא נושא השיחה שלנו היום.

החשמונאים בצרות

כמאתיים שנה לפני החורבן, החשמונאים, הלא הם המכבים, נקלעו לצרות. אנחנו מדברים כעת על החשמונאים הראשונים, בניו של מתתיהו. היו להם אויבים מבית - המתיוונים, ההלניסטים, ואילו היוונים היוו אויב חיצוני רציני. החשמונאים החליטו אפוא באותה העת לשלוח משלחת לרומי הרחוקה, כאמצעי לחיזוק מעמדם.

הם הציעו לרומאים לעמוד לשירותם בכל ענייניהם במזרח התיכון, בתמורה לכך שהרומאים יעמדו לצידם, ובכך קיוו לכרות ברית הגנה הדדית עם הרומאים.

הטעות הנוראית הזו, בגלל שמוסרי-ההשכל של התורה זנחו, התפתחה בקרב האומה הגרמנית שנאה תהומית כלפי היהודים.

כמוכן שזרעיה של אותה שנאה היו קיימים מאז ומעולם, אבל הם החלו להכות שורש כאשר היהודים נקטו עמדה פומבית בעימות. הם החזיקו באוזני הכלב, והסתבכו בריב לא להם.

יהודים! זה לא העסק שלכם! מה זה עניינכם מי ינצח בבחירות בגרמניה - השמרנים או הסוציאליסטים? אתם יכולים להצביע, אכן, אבל לנקוט עמדה פומבית בעד צד אחד? ליהודים יש דברים אחרים שבהם עליהם לעסוק, ומי שמסתבך בעניינים הללו, קונה לעצמו אויבים בלתי נחוצים.

באותה העת, שורה שלמה של אויבי היהודים החלה להתגבש יחדיו: השמרנים, הקתולים המסורתיים, האנטישמים המסורתיים. וכאשר היטלר הופיע בזירה, הוא מצא כר נרחב של עוינות. למען האמת, היהודים הללו החזיקו באוזניו של היטלר - שהיה כלב מטורף ומסוכן.

ג' - אוזניה של אמריקה

מציתים את האנטישמיות

ואותו הדבר מתרחש ח"ו בארה"ב. כיום ישנה תנועה גדולה בקרב האנטישמים, שיש להם תרעומת די גדולה כלפי היהודים, וצר לי לומר שיש להם על מה להתבסס. היהודים הליברלים עומדים בקו החזית של הריסת המוסכמות האמריקאיות, של הזלזול בדגל ארה"ב, זלזול בדת, וגישה מקילה כלפי פושעים. אותם חצופים, המכנים את המשטרה בתואר 'חזירים', המעודדים הצתה של בנייני ממשל, והנלחמים למען כל תפיסת עולם הבאה לערער את ערכיה של ארה"ב - אם הדבר הזה יחזור וירדוף אותנו ח"ו - הקולר יהיה תלוי בצווארם.

ארגונים כמו "הוועד היהודי-האמריקאי", "הקונגרס היהודי-האמריקאי" - הם לא יהודים ולא אמריקאים - כל אותם ארגונים פסבדו-יהודיים, החלו להתעסק עם הבעיות של אמריקה, ולהתערב בעניינים לא להם.

מה שגרם לחשמונאים לשלוח שליחים לרומי. היה זה מעשה אבות סימן לבנים. היה להם ללמוד מהחומש; לזה נועד החומש. התקדים של יעקב ועשו צריך היה להילמד על ידם, ולשמש עבורם כתמרור אזהרה.

אוזניים גרמניות

והנה, כאשר אנחנו לומדים על נושאים כגון אלו, איננו נוטים להיות מוטרדים מהם יתר על המידה, שכן מדובר בהיסטוריה עתיקת-יומין. ככל שמדובר במשהו שאירע לפני זמן רב, קל יותר להתייחס אליו בביטול. אולם האמת ניתנה להיאמר, שכדבר הזה היה גם בשנים קרובות יותר לתקופתנו. כי אותה הטעות נעשתה בגרמניה, ואחד הדברים שסללו את הדרך לשואה היה כאשר היהודים התערבו בוויכוח לא להם.

בתקופתו של ביסמרק, היהודים הכינו את בני האומה הגרמנית לעליית קרנו של היטלר ימ"ש. לא ידעתם? אוטו פון ביסמרק כיהן כקנצלר גרמניה (בין השנים תרל"א-תר"נ), והוא היה קנצלר רב-עוצמה. הוא היה שמרן, ואילו היהודים יישרו קו עם הצד הליברלי, שהתנגד לביסמרק. היו להם את הסיבות שלהם, והם התחברו לצד הליברלי בפוליטיקה הגרמנית.

והנה, ביסמרק לא יכל להרשות לעצמו להיות אנטישמי גלוי - גרמניה עוד היתה מדינה מתורבתת - אבל אין כל ספק שהוא התרעם על כך עמוקות. משמעותי עוד יותר מכך היא העובדה שכמוהו התרעמו עוד רבים מבני האומה הגרמנית. "מה פתאום היהודים הללו מתערבים במדינה שלנו?!" התערבותם לא היתה רק בהשתתפות בבחירות, כפי שעושה אזרח מן השורה, אלא אף התערבו בנעשה באופן יוצא מגדר הרגיל. הם החזיקו באוזניו של אחד מצדדי העימות.

מעירים את האנטישמים

באותה עת, היהודים תקפו פוליטית את הכנסייה הקתולית. היו מבין הגויים הגרמנים שהיו מעוניינים להחליש את כוחה של הכנסייה, והיהודים יישרו קו, באופן פומבי, עם הצד הזה של העימות, מה שגרם לגרמנים רבים להתרתח. וכך, במשך הזמן, בעקבות

אויב חדש

וכעת זכו היהודים לאויב חדש. כמובן שאנטישמיות אינם זקוקים ליותר מדי עידוד - זה נכון. אבל אין ספק שהעידוד של אויבינו אינו מביא לנו תועלת, וזה בדיוק מה שאותם מאכערים עשו כאשר באו לסלמה; וזה מה שיהודים רבים ממשיכים לעשות גם כיום. כמובן שהגויים אומרים את הדברים בנימה הרבה יותר גרועה מכפי שאני אומר אותם. הם מגזימים ומוסיפים, אבל אנחנו כבר החזקנו באוזני המריבה הזו, וכעת כבר איננו יכולים להרפות את אחיזתנו.

והנה, קל מאוד להאשים את החילונים, את הליברלים, כי אכן יש בהם אשמה רבה. למען האמת, אילו אחד מאותם ארגונים 'יהודיים' היו מזמינים אותי לנאום בפניהם, הייתי מצליף בהם כדבעי. אבל כרגע איננו מתעסקים בהם, אלא עלינו להביט פנימה. כי כיום, גם היראים לדבר ה' מתערבים יותר מדי. ואנחנו נושאים באחריות גדולה יותר, כי מאיתנו מצופה ללמוד את היסודות שלימדונו חכמינו. מצופה מאיתנו ללמוד את היסוד של "מעשה אבות סימן לבנים" - מתי וכיצד להתערב.

זהו נושא רגיש, ונדרשת לו עצת גדולים, לדעת מתי כן ומתי לא, שכן בהחלט ישנם מצבים שבהם מוטל עלינו לעמוד על שלנו, על צרכינו, על ערכי התורה. אבל הדבר צריך להיעשות אך ורק על פי אבני הדרך שהניחה לנו התורה, וזה לא נעשה כיום.

מכתבי הרב

כמובן שבכל מה שנוגע להידרדרות מוסרית וערכית, עלינו להצביע. זוהי מצוה. יש לדעת שהקב"ה מצפה מאיתנו ליטול חלק בשיפור הרמה המוסרית של הסביבה. אם הקול שלנו עשוי להשפיע לטובה, אזי חובתנו להצביע למען המוסריות.

ולא רק בנוגע להצבעה בבחירות. כל מלחמה נגד ה' - זה כבר סיפור אחר. כך אמרתי בתחילת דברי, שמי שרואה עושי עוולה, עליו לנקוט בפעולה.

כולם כאן זוכרים את פרסומות השחף של מותג מסוים, שהתפרסמו בחוצות עיר על גבי האוטובוסים. ובכן, התחלתי לכתוב מכתבים. כתבתי לראש העיר ולרשויות התחבורה העירונית. הם טענו שהנושא הזה אינו קשור אליהם אלא לחברת הפרסום.

הם החלו להשקיע סכומי עתק ולהסתבך בעסקים של אחרים, והם אלו שקנו לנו את אויבינו המרים. מי שירצה להתחקות אחר עקבותיה של האנטישמיות ולייחס אותה למקור אחד, יכול להצביע על יהודים אלו, ועל ארגוניהם היהודיים כביכול.

אוזני המאבק האתני

למעשה, מדובר בנוהג שכבר היה לימים כאן באמריקה. מי ביקש מהיהודים להחזיק באוזני הכלב בסלמה? בני הדור הצעיר אמנם הספיקו לשכוח מה שהתרחש בסלמה, אבל טוב להיזכר בזה. סלמה היא עיירה קטנה באלבמה (מדינה בדרום-מזרח ארה"ב), שעלתה לכותרות בקרב אלו המכנים את עצמם ליברלים, בעקבות בעיות שהחלו להתעורר שם, כאשר הכושים ביקשו להפגין למען זכויותיהם. מבקשי תהילה למיניהם החלו לנהור אל סלמה מכל רחבי ארצות הברית, על מנת להפגין למען הכושים. כל מי שביקש להתגנדר, כל מי ששאף לתהילה קלה וזולה, עלה על מטוס ונסע לסלמה.

והנה, לא באתי לומר שהכושים בעצמם אינם צריכים לעמוד על שוויון זכויותיהם. בוודאי שעליהם לעשות כן. אבל למה היהודים צריכים להתערב בזה? ארגונים 'יהודיים', רבני 'ישראל הצעיר', רבנים מודרן-אורתודוכסיים בכל מקום, הגיעו לסלמה. היה זה סימן ייחודי: "אני הייתי בסלמה". והם הגיעו כיהודים; הם ביקשו להצטייר כיהודים הנוטלים חלק במאבקם של הכושים.

עד שהיהודים התערבו - אכן היתה בעיה, והרבה דם רע זרם בין הלבנים הדרומיים והכושים הדרומיים, אבל זה לא היה קשור אלינו כלל וכלל. זה אינו המאבק שלנו. הניחו לכושים ולאמריקאים להתווכח ביניהם, ולהסתדר לבד עם בעיותיהם. מה זה ענייננו? למה לנו להתערב?! הבה נעסוק בבעיות שלנו.

אבל ברגע שהליברלים היהודים, אותם חטטנים שמעולם לא שאלו את עצת התורה; הם לא באו למנהיגי התורה, לתלמידי חכמים שלמדו את המוסר - השכל מטעותו של יעקב אבינו והבינו שמעשה אבות סימן לבנים, ותחת זאת דחפו את אפם לעניינים של אחרים, קיטבו את המחלוקת והפכו אותה לעימות בין הלבנים הדרומיים לבין היהודים.

של חיינו, אלא שזמננו קצר ולכן נסביר את הענין בקצרה, ונשוב אליו בעתיד, בלי נדר.

זהו רובד נוסף - ומן הסתם החשוב ביותר - של פסוק זה: "מִחֲזִיק בְּאֲזְנֵי כָלֵב" - מיהו זה שעליו ניתן לומר שהוא מחזיק באוזני כלב? "עֵבֶר" - מי שהוא עובר אורח בעולם הזה, "מִתְעַבֵּר עַל רֵיב לֹא לוֹ" - והוא מתערב בעולם הזה, שאינו עניינו.

מיהו אותו "עֵבֶר"? אני, אתם, כולם. ומיהו אותו כלב מסוכן שעמו אנחנו עלולים להסתבך? עולם הזה. אנחנו רק עוברים בעולם הזה - בין אם זה לשמונים או מאה ועשרים שנה - ועם זאת אנחנו מחזיקים באוזני העולם הזה בשתי ידינו. ויש המחזיקים בו בחוזקה! יש אנשים שמאוד מעורבים בו!

אוזני העולם הזה

היהודי בן ימינו - ואין זה משנה אם הוא מתגורר באמריקה, אוסטרליה, או מאה שערים - הינו עסוק מדי בעניינים לא לו. הוא מחזיק באוזני העולם הזה. אני מבקש מראש את מחילתכם - איני אוהב לדרוך לאנשים על הבהונות - אבל אין לי ספק, ש בחדר הזה יושבים אנשים טיפשים שקוראים עיתונים ומאזינים לרדיו. הם קוראים מגזינים ופרסומות והם עסוקים בעולם הזה בקצב מסחרר.

על אילו נושאים הם חושבים? על אילו נושאים הם מדברים? פוליטיקה, קניות, טיולים, ועוד כל מיני נארשקייט (שטויות). ציבור שומרי התורה דהיום מחזיק באוזני העולם הזה. אנשים אינם מבינים שהם רק עוברים בעולם הזה, ורוב הדברים שבהם הם מתעסקים כלל אינם חשובים.

יהודי אינו מתעסק בשום דבר מלבד עבודת ה'! צריך לשבת וללמוד. צריך גם להתפרנס. עלינו לגדל את ילדינו לתורה וליראת שמים, ולעסוק בגמילות חסדים ומעשים טובים, בתפילה, ובחיזוק עם ישראל. זה די והותר. אין שום דבר בעולם הזה שהוא העסק שלנו מלבד עבודת ה'; תורה, מצוות, חסד, מוסר. ומי שרוצה להצליח בעסק החשוב ביותר, עליו להקפיד להיגרר למערבולת של העולם הזה.

"אל תיכנסו לעניינים"

פעם היתה אימרה כזו, שהיתה מודפסת על גבי האוטובוסים: "היכנסו לעניינים!" ואילו ה'מוטו' שלנו

התחלתי אפוא לכתוב מכתבים לחברת הפרסום, עד שלבסוף קיבלתי תשובה מנשיא החברה בעצמו. הוא כתב שמכתבי היה 'מעניין', אך אין כל בעיה בפרסומות מעין אלו, והפרסומות המשיכו עד לסוף הקיץ.

אוזניהם של מחטיאי הרבים

בהגיע הקיץ הבא, הפרסומות שבו והופיעו - אלא שהפעם נקטנו בפעולה. כתבנו מכתב, ושכפלנו אותו בעותקים רבים, שאותם הפצנו בקרב אנשים רבים, כולל בקרב אנשי פרסום. במכתב נכתב כך: "הנכם מתבקשים לצלם את המכתב הזה באלפי עותקים ולהעבירו הלאה לכל קהילה שהיא ברחבי המדינה, ולעודד את כולם לרכוש אך ורק ממותג פלוני (המותג המתחרה), בזכות הפרסומות ההוגנות שבהן החברה מפרסמת את מוצריה".

לא עברו כמה שבועות, ופרסומות השחץ הוסרו מהאוטובוסים - בעיצומה של עונת הקיץ. איני יודע מה התרחש שם; יתכן והיו לכך סיבות אחרות, אבל בשורה התחתונה הפרסומות חדלו מלהופיע.

ואם יטען הטוען: "הרב מילר - מה זה עניינך? למה אתה צריך לדחוף את האף בענייני פרסום? שהגויים יעשו מה שהם רוצים - מה זה קשור אלינו?"

אך לא; לפעמים צריך כן להתערב. כאשר עוסקים במלחמת ה', הרי שמוטל עלינו להתערב - בהחלט. ולכן, מי שיכול לסייע במאבק הגדול נגד הפריצות, כנגד כל צורה של רשע, ועושה כן - בזה הוא עובד ה'. עלינו להשמיע את קולנו!

איזהו "עֵבֶר"?

אבל לא כך ב"ריב לא לו", בנושאים שאינם ענייננו. מה נכלל בזה? כל מה שאינו קשור לעבודת ה' אינו העניין שלנו. יהודים אינם מתערבים בענייניה של אמריקה. אין לנו שום ענין בפוליטיקה מצד עצמה. וכי כל הבעיות שלהם אמורות להעסיק אותנו? לנו יש עניינים אחרים - חשובים יותר - שבהם עלינו לטפל. אנחנו הגענו לכאן אך ורק בשביל עבודת ה', ולא עבור שום ענין אחר!

וזה מביא אותנו למשמעות נוספת במשל של שלמה המלך; למעשה, מתחילה רציתי שזה יהיה נושא שיחתנו היום, שכן זהו הנושא האחד והיחיד

באוזני הכלב, אנחנו נתקעים במצבים שאינם שייכים אלינו.

השבוע נזכור בלי נדר את הפסוק הזה, מדי עומדנו בניסיון זה, וננסה, כמה שיותר, ליישם את היסוד הגדול הזה בכך שנעזוב את הדברים הבלתי-נחוצים שבהם כבר הספקנו להחזיק. בלי נדר, נקבל על עצמנו קבלה מעשית, לכל הפחות לשבוע הקרוב, לצמצמם את אחיזתנו באוזני הכלב, באופן שמתאים לנו - כל אחד לפי מצבו.

שאלה:

אשה מבוגרת המתגוררת בבית אבות - האם ניתן להתיר לה לצפות בטלוויזיה, הואיל ואין לה תחומי התעניינות אחרים?

תשובה:

הבה ואשאל אותך שאלה: האם נכון לאפשר לאשה מבוגרת המתגוררת בבית אבות לשתות רעל, במקרה ואין לה תעסוקה אחרת?

צריך להבין ששתיית רעל תביא לאדם תועלת הרבה יותר גדולה מאשר צפייה בטלוויזיה - ובפרט אצל אנשים מבוגרים, שעבורם תהליך ארוך של תשובה וטיהור ראשם מהדברים שנקלטו בו כבר אינה אפשרית. אנשים מבוגרים המתקרבים לקיצם הם אלו שצריכים לטהר את עצמם יותר מכל! אם הם יזהמו את שכלם בערוב ימיהם, כך הוא יראה כשהם יקחו אותו עמם לעולם הבא. הם יקחו עמם לעולם הבא את כל העריות ואת כל הרשעות. ולא בגלל שהם עושים את המעשים הללו; יתכן שהם זקנים מדי עבור התנהגות פרוצה. אבל זה נמצא בתוך הראש שלהם! פריצות שנמצאת בתוך ראשו של אדם מבוגר, היא הדבר הגרוע ביותר.

יושב לו איש זקן, שכבר אינו מסוגל לצאת מביתו. באים לבקר אותו בבית, ומוצאים אותו צופה בטלוויזיה. געוואלד! געוואלד! הילדים שלו רוצחים אותו! שיאמר תהילים בערוב ימיו. הוא יושב וקורא ספרים מלוכלכים ומגזינים מלוכלכים שילדיו הביאו לו למען יוכל קצת ליהנות לפני פטירתו, וכל הזבל הזה ילווה אותו לעולם הבא. אנשים זקנים בפרט צריכים להתכונן! התשובה היא אפוא, שלהתיר לאשה מבוגרת בבית אבות לצפות בטלוויזיה, הוא הדבר הנורא ביותר שתוכלו לעשות לה.

הוא: "אל תיכנסו לעניינים! הישארו מחוץ לעניינים!" העולם הזה מלא בעיסוקים ועניינים, והוא קורץ לנו, אך ספר משלי מלמד אותנו שמי שמתערה בענייני העולם הזה ללא צורך, מחזיק בזה באוזני כלב שממנו לא ניתן יהיה להרפות. מחשבותינו צריכות להיות עסוקות בעניינים רבים, אבל כל ענין חסר תועלת צריך להיות מסולק ממחשבותינו, כי אין שם מספיק מקום בשבילו. וברגע שאדם מוטרד מאחד מענייני העולם, הוא בכלל "מְחִזֵּק בְּאָזְנֵי כָּלֵב". העולם הזה הוא כלב עם שיניים, ומי שמחזיק באזניו, יגלה שקשה לו להרפות את אחיזתו.

כמובן שעלינו להתפרנס ולחיות בשלום עם כולם ולחיות חיים נורמליים כאן בעולם הזה - אבל לא צריך להחזיק; לא צריך להיגרר פנימה. ומתי מגלה האדם שהכל הוא הבל וריק? כשהוא מזדקן ומתחיל להביט על העולם במבט בהיר ואמיתי. בצעירותו, האדם מסונוור מהרבגוניות של העולם - הכל נראה צבעוני ומושך. אבל כשמגיעים לגיל מסוים, מתחילים להביט אחרת על העולם, ורואים שכל אותם מראות לא היו אלא דבר חלול וריקני .

אבל החכם מכל אדם אינו רוצה שנמתין לגיל שיבה, כשכבר יהיה מאוחר מדי; אמנם אף פעם לא מאוחר מדי, אבל כבר מאוד מאוחר. ולכן הוא כתב את הפסוק הזה, שבו כלולים יסודות רבים שאותם הוא רוצה שנלמד: לא להתערב בוויכוחים שאינם קשורים אלינו. לא להתערב במקומות שבהם לא צריכים אותנו. ובראש ובראשונה - ולמען האמת, הכל כלול ביסוד הזה - לא להחזיק באוזני העולם הזה!

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

לא להחזיק!

יעקב אבינו ע"ה 'החזיק באוזניו' של ה"ארכי לסטים" שישן בצידי הדרכים, ו'עורר' את עשו הרשע. אך שלמה המלך מלמד אותנו: "אל תיכנסו לעניינים!" יש כל כך הרבה עניינים גדולים וחשובים בעולם הזה שבהם צריכים אנו להחזיק, ובכל פעם שאנו מחזיקים